

NC
DO

NEDERLANDERS & VOEDSELZEKERHEID

JONGE EN OUDERE NEDERLANDERS OVER VOEDSEL

NCDO is het Nederlandse kennis- en adviescentrum voor burgerschap en internationale samenwerking. NCDO bevordert het publiek bewustzijn over internationale samenwerking en het belang van Nederland om op dit terrein actief te zijn. NCDO doet onderzoek, verstrekt kennis en advies, stimuleert publiek debat en is actief in onderwijs en educatie. Zij werkt daarbij samen met overheid en politiek, maatschappelijke organisaties, bedrijfsleven en wetenschap.

Heeft u vragen of opmerkingen over dit onderzoek of wilt u op de hoogte worden gehouden van nieuw onderzoek, neem dan contact op met NCDO via onderzoek@ncdo.nl.

Foto omslag: Kick Smeets/Hollandse Hoogte

ISBN/EAN: 978-90-74612-15-9

Amsterdam, februari 2012

NCDO

Postbus 94020
1090 GA Amsterdam
tel +31 (0)20 568 87 55
onderzoek@ncdo.nl
www.ncdo.nl

NEDERLANDERS & VOEDSELZEKERHEID

JONGE EN OUDERE NEDERLANDERS OVER VOEDSEL

CHRISTINE CARABAIN
GABI SPITZ

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	3
HOOFDSTUK 1 VOEDSELZEKERHEID WERELDWIJD	6
HOOFDSTUK 2 NEDERLANDERS OVER VOEDSELZEKERHEID	11
LITERATUUR	23
VERANTWOORDING	25

SAMENVATTING

ACHTERGROND

Hoewel honger voor de meeste mensen in westerse landen een ver-van-hun-bed-show is, is het aan de orde van de dag voor 925 miljoen mensen in ontwikkelingslanden en opkomende economieën. Er wordt wereldwijd voldoende voedsel geproduceerd om alle wereldbewoners te voeden, maar door armoede, slecht beleid, gebrekkige infrastructuur en oneerlijke handel hebben bepaalde groepen mensen hier geen toegang toe. Voedselzekerheid is op dit moment vooral een verdelingsvraagstuk. Het is echter de vraag of er in de toekomst voldoende voedsel geproduceerd kan worden voor de groeiende wereldbevolking. Naast de toenemende vraag naar dierlijke eiwitten, bedreigen externe factoren zoals klimaatverandering en waterschaarste de voedselproductie. Consumenten kunnen een bijdrage leveren aan de voedselzekerheid in de wereld door te kiezen voor duurzame voeding. NCDO onderzocht in samenwerking met TNS/NIPO hoe jongere en oudere Nederlanders aankijken tegen voedsel en voedselzekerheid.

JONGEREN ETEN VAKER VEGETARISCH DAN OUDEREN

Bij de meeste Nederlanders staat vlees of vis op het menu. Dit geldt zowel voor jongeren als voor oudere Nederlanders. Jongeren eten wel vaker vegetarisch dan ouderen.

JONGEREN GOOIEN MEER VOEDSEL WEG DAN OUDEREN

Hoewel Nederlanders in meerderheid stellen dat ze het eten dat bij een maaltijd overblijft later opeten, gooit ook meer dan de helft van de Nederlanders soms eten dat nog goed is weg. Jongeren doen dit trouwens vaker dan ouderen.

Smaak, prijs en of het lekker uitziet belangrijker dan duurzaamheid
Nederlanders vinden in grote meerderheid de smaak, de prijs en de presentatie

het belangrijkste bij het kopen van voedsel. Diervriendelijkheid en Fairtrade spelen slechts voor een klein gedeelte van de Nederlanders een rol bij de aankoop van hun voedsel. Dit is opvallend want de meerderheid van zowel de jonge als oude consumenten let op dierenwelzijnskeurmerken en duurzaamheidskeurmerken. Duurzaamheid speelt niet alleen bij de aankoop van voedsel een ondergeschikte rol, maar in het algemeen vinden Nederlanders duurzaamheid minder belangrijk dan smaak, gezondheid en veiligheid.

PRODUCENT IN EERSTE PLAATS VERANTWOORDELIJK VOOR DUURZAAM VOEDSEL

Nederlanders vinden dat de verantwoordelijkheid voor duurzaam voedsel in de eerste plaats bij de producent ligt. Ouderen vinden dat meer dan jongeren. Een opvallend verschil tussen jongere en oudere Nederlanders betreft de verantwoordelijkheid van de Nederlandse overheid en het Europees parlement; jongeren achten hen meer verantwoordelijk voor de duurzaamheid van voedsel dan ouderen. Verkopers worden het minst verantwoordelijk gehad door Nederlanders en dit geldt met name voor jongeren

MEERDERHEID VAN DE NEDERLANDERS WIL IETS MEER BETALEN VOOR DUURZAAM EN DIERVRIENDELIJK VOEDSEL.

Ongeveer 80% van de Nederlanders is bereid meer te betalen voor duurzaam en diervriendelijk voedsel. Gemiddeld zijn zij bereid ongeveer 10% meer te betalen. Er is hierin geen verschil tussen jongeren en ouderen.

JONGEREN MAKEN ZICH MEER DRUK OM GEWICHTSTOENAME DAN OM GIF IN ETEN

Jongeren maken zich het meest ongerust over gewichtstoename door de consumptie van voedsel. Bij ouderen speelt dit ook een belangrijke rol, maar zij maken zich daarnaast vaker zorgen om zaken die hun gezondheid in gevaar kunnen brengen, zoals gif in groente en fruit of mogelijke nieuwe virussen bij dieren.

JONGEREN EN OUDEREN VERSCHILLEN VAN MENING WAAROM ER HONGER IS IN DE WERELD

Jongeren zien schaarste en verdelingsvraagstukken als belangrijkste redenen van honger in de wereld. Oudere Nederlanders geven misbruik van macht en corrupte regeringen de schuld van honger in de wereld.

KWART VAN NEDERLANDERS MAAKT ZICH ZORGEN OM HONGER IN NEDERLAND IN DE TOEKOMST

Ongeveer een kwart van de Nederlanders geeft aan bezorgd te zijn over honger in de toekomst in Nederland. Daarnaast maakt iets meer dan de helft van de Nederlanders zich zorgen over toekomstige honger in de wereld. Oudere Nederlanders zijn meer bezorgd dan jongere Nederlanders.

INSECTEN AAN VOEDSEL TOEVOEGEN KAN, ALS JE HETZELF MAAR NIET HOEFT OP TE ETEN

Ruim een kwart van de jongeren en ouderen vindt dat insecten kunnen worden toegevoegd aan het voedsel voor mensen. Dit percentage stijgt tot 40% als het een toevoeging aan voedsel voor dieren betreft. Opvallend is dat een veel kleiner percentage van de Nederlanders voor zichzelf insecten als een acceptabele vervanger van vlees of vis ziet.

HOOFDSTUK 1

VOEDSELZEKERHEID

WERELDWIJD

‘Wat eten we vanavond?’ Het is een vraag die veel mensen dagelijks bezighoudt. Het antwoord hangt van allerlei factoren af, zoals het aantal eters, de bereidingstijd en de inhoud van de (ijs)kast. Belangrijke gebeurtenissen worden vaak gevierd met speciaal voedsel; bijvoorbeeld taartjes op je verjaardag of oliebollen met Nieuwjaar. Voedsel is niet alleen lekker, het is ook een bron van plezier. Zo zijn er tal van populaire kookprogramma’s op de Nederlandse televisie en gaan kooktijdschriften als warme broodjes over de toonbank.

TE VEEL ÓF TE WEINIG

Er zijn 925 miljoen volwassenen en kinderen op de wereld, vooral in sub-Sahara Afrika en Azië, die zich dagelijks afvragen óf ze vanavond iets eten. Maar liefst 1 op de 7 mensen gaat met honger naar bed en elke 5 seconden sterft er een kind aan ondervoeding (FAO, 2010, DfID, 2011). Wereldwijd leven 2 miljard mensen met ‘verborgen’ honger; zij krijgen wel voldoende calorieën binnen, maar te weinig onmisbare voedingsstoffen zoals jodium, vitamine A en ijzer. Ondervoeding belemmert de persoonlijke en fysieke ontwikkeling van mensen en vormt daardoor een barrière voor economische ontwikkeling. Kinderen die lange tijd te weinig voedingsstoffen binnen krijgen blijven achter in hun groei en hersenontwikkeling. Ondervoeding kost landen in Afrika gemiddeld 10% van hun BNP (FAO, 2010).

Ironisch genoeg is overgewicht ook een steeds groter probleem; 1,5 miljard wereldbewoners hebben overgewicht en lopen daardoor gezondheidsrisico’s (Rode Kruis, 2010). Meer dan de helft van de inwoners van de Verenigde Staten en Nieuw-Zeeland zijn te zwaar, net als 60% van de Egyptenaren,

Duitsers en Israëliërs. In 1981 was 1 op de 3 Nederlanders te dik, nu is bijna de helft van alle Nederlanders te zwaar. Uit de Landelijke Groeistudie van TNO blijkt dat overgewicht bij kinderen een groeiend probleem is: het percentage steeg van 6% in 1980 naar 14% in 2010. In 2015 zullen meer dan 700 miljoen mensen kampen met ernstig overgewicht tegenover bijna 700 miljoen ondervoede mensen (WHO, 2005; FAO, 2003).

GENOEG VOOR IEDEREEN

Dat er zoveel mensen leven met honger komt niet omdat er te weinig voedsel geproduceerd wordt. In tegendeel, er wordt zoveel voedsel geproduceerd dat iedereen in theorie te dik zou kunnen zijn. De voedselproductie wereldwijd is dusdanig dat alle wereldbewoners dagelijks 2700 kilocalorieën tot zich zouden kunnen nemen; een volwassene heeft dagelijks gemiddeld 2100 kilocalorieën nodig. De honger in de wereld is momenteel vooral een verdelingsvraagstuk dat onder andere samenhangt met armoede, oneerlijke handel, stijgende voedselprijzen en slechte infrastructuur. Daarnaast komt ongeveer 30% van het geproduceerde voedsel in ontwikkelingslanden nooit in de voedselketen terecht; het bederft bij gebrek aan goede opslag, koeling en transport. In westerse landen belandt een groot deel van het eten ongebruikt in de vuilnisbak. Zo wordt in Nederland jaarlijks voor 3 miljard euro aan voedsel weggegooid (Worldconnectors, 2011). Uit het Britse Foresight Report blijkt dat het halveren van de totale voedselverspilling net zoveel voedsel oplevert als het met een kwart verhogen van de wereldwijde voedselproductie.

OORZAKEN VAN HONGER

Veel van de mensen die leven met honger hebben simpelweg niet genoeg geld om eten te kopen. In andere gevallen komt voedsel door slecht beleid en gebrekkige infrastructuur niet op de juiste plekken terecht. Ongeveer 40% van de wereldbevolking, vooral in sub-Sahara Afrika en Azië, doet aan kleinschalige landbouw of veeteelt. Veel van deze kleine boeren produceren net genoeg om zelf van te leven. Een slechte oogst betekent voor hen dat er geen brood op de plank komt. Ook in opkomende landen blijft honger een groot probleem: ondanks de economische groei vallen de armste mensen buiten de boot. Zo lijdt 40% van alle Indiase kinderen onder de 5 jaar aan ondergewicht, terwijl de economie en de middenklasse in het land razendsnel groeien.

GRIMMIGE TOEKOMSTSCENARIO'S

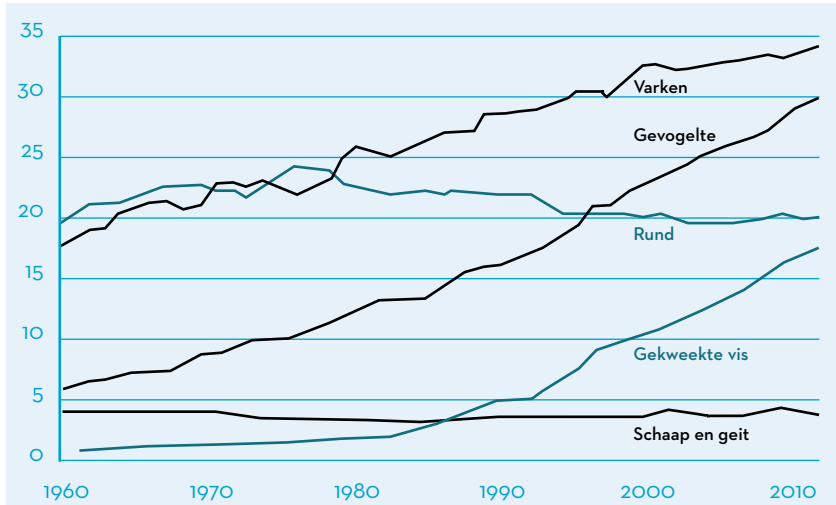
Honger is vooral een verdelingsvraagstuk. In de toekomst zou dit echter kunnen veranderen. Er zijn alarmerende berichten die stellen dat de mondiale voedselvoorziening door bevolkingsgroei, klimaatverandering en veranderende consumptiepatronen tekort kan gaan schieten. Naar verwachting zullen er in 2050 9,3 miljard wereldbewoners zijn. In opkomende economieën neemt de welvaart toe en gaat men meer vlees en groenten eten. Als gevolg van deze veranderende consumptiepatronen zal er in 2050 70% meer voedsel nodig zijn voor een ruim 30% grotere wereldbevolking. Tegelijkertijd bedreigen externe factoren als klimaatverandering en schaarste van grondstoffen (water, energie etc.) de landbouwopbrengsten. De prijzen van voedsel zijn in de afgelopen 10 jaar al sterk gestegen onder andere door de toenemende vraag naar vlees, (bio) brandstoffen en door tekort aan kunstmest. Speculatie op de voedselmarkt en protectionistisch handelsbeleid verergeren de prijsstijgingen. Hoewel boeren voordeel kunnen hebben van hoge voedselprijzen, is het desastreus voor arme stedelingen die vaak al meer dan de helft van hun inkomen aan voedsel besteden. Uit onderzoek van Oxfam in 17 landen blijkt dat stijgende voedselprijzen voor 40% van de ondervraagden aanleiding zijn om minder en ongezonder te eten (Oxfam, 2011). In Westerse landen heeft men nog niet zoveel last van de hoge voedselprijzen.

MINDER VERSPILLEN

Om de honger in de wereld te bestrijden zijn verbeteringen op het gebied van internationale handel, het tegengaan van ongelijkheid en grotere efficiëntie in de landbouw noodzakelijk. Consumenten kunnen slechts een beperkte rol spelen in het verbeteren van mondiale verhoudingen. Wel valt er grote winst te behalen als westerse consumenten, horeca en detailhandel minder voedsel verspillen. Dit heeft geen direct effect op de honger in ontwikkelingslanden, maar kan wel leiden tot een betere afstemming van vraag en aanbod op de voedselmarkt. In plaats van tevergeefs voedsel te produceren voor de westerse markt kunnen voedselproducenten zich bijvoorbeeld richten op afzetmarkten in andere landen of op de productie van andersoortige voedingsmiddelen.

VERANDERENDE CONSUMPTIEPATRONEN: TOENEMENDE VLEESCONSUMPTIE 1961-2009 IN 'POUNDS' (LB)

Figuur 1. Veranderde consumptie patronen.

BRON: FAO

NOODZAAK TOT VERANDERING CONSUMPTIEGEDRAG

Om de groeiende wereldbevolking van voldoende goede voeding te kunnen voorzien is het cruciaal dat mensen wereldwijd hun consumptiegedrag aanpassen. De mondiale productie en consumptie van dierlijke eiwitten (per persoon per jaar) is sinds de jaren zestig sterk gestegen. Gemiddeld wordt er persoon ongeveer 90 pond (ruim 40 kilo) aan vlees geconsumeerd.

Ongeveer 80% procent van alle landbouwgrond wordt direct of indirect gebruikt voor de productie van vlees en zuivel. Dierlijke eiwitten vormen echter maar 15% van de calorieën die mensen binnen krijgen (Stokstad, 2010). Als mensen geen of minder dierlijke eiwitten eten, kan landbouwgrond gebruikt worden voor de productie van voedsel voor mensen in plaats van voedsel voor vee. Er is gemiddeld 5 kilo graan en 15.500 liter water nodig om 1 kilo rundvlees te produceren, terwijl een kilo tarwe 1.300 liter water kost (WNF, 2010).

Consumenten kunnen bij de keuze van voedingsmiddelen rekening houden met de gevolgen ervan voor mens en milieu. Minder vlees en zuivel eten zijn manieren om duurzamer te consumeren. Ander gedrag dat de mondiale voetafdruk verkleint, zoals de keuze voor voedsel uit de regio of het eten van duurzaam gevangen vis, vormen een bescheiden bijdrage aan de voedselzekerheid in de wereld, net als het kopen van fairtrade voedingsmiddelen. De Gezondheidsraad stelt dat de keuze voor duurzame voeding niet alleen milieuwinst oplevert, maar ook een goed wapen is in de strijd tegen overgewicht: duurzaam voedsel is doorgaans gezonder.

BIOLOGISCH NIET PER SE LOGISCH

Hoewel de moderne grootschalige landbouw negatieve gevolgen kan hebben voor het milieu en dierenwelzijn, is het volgens de meeste experts wel de beste optie om de groeiende wereldbevolking op een efficiënte manier te voeden. De opbrengst van kleinschalige en biologische landbouw zou simpelweg te laag zijn en de kosten relatief hoog (The Economist, 2011, Meisner C., 2007). Ontwikkelingsorganisatie Oxfam stelt dat biologische landbouw onderdeel is van de oplossing voor het voedselvraagstuk, maar dat technologische innovatie en het gebruik van kunstmest cruciaal zijn voor de verhoging van de productiviteit en het inkomen van boeren in ontwikkelingslanden.

HOOFDSTUK 2

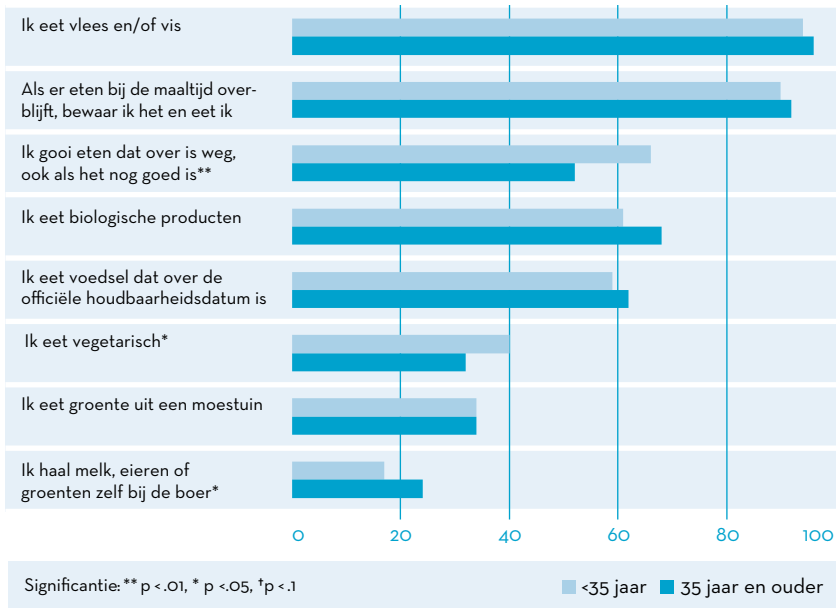
NEDERLANDERS OVER VOEDSELZEKERHEID

Voedselzekerheid, de veiligheid van voedsel en gezonde voeding staan momenteel hoog op de Nederlandse publieke en politieke agenda. Begrijpelijk, want het zijn urgente vraagstukken die ons allemaal aangaan. NCDO onderzocht in samenwerking met TNS/NIPO hoe Nederlanders aankijken tegen voedselzekerheid. Hoe staan Nederlanders en in het bijzonder Nederlandse jongeren ten aanzien van allerlei aspecten van voedsel. In hoeverre eten ze vis en vlees of zijn ze vegetarisch? Wat is belangrijk bij het koopgedrag van voedsel van de Nederlanders? En hoe denken Nederlanders over voedsel en duurzaamheid? Wat is eigenlijk een acceptabele vervanger voor vlees en vis? Zijn Nederlanders bereid meer te betalen voor duurzaam en diervriendelijk voedsel? En zo ja, hoeveel? Zijn Nederlanders ongerust over de veiligheid van het voedsel dat in Nederland in de winkel ligt? Wat zien Nederlanders als de belangrijkste reden dat er mensen in de wereld honger hebben? Deze vragen, en meer, worden in dit hoofdstuk beantwoord en hierbij vergelijken we jonge Nederlanders (18 t/m 34 jaar) met oudere Nederlanders (vanaf 35 jaar).

HOE GAAN NEDERLANDERS OM MET VOEDSEL?

Verreweg de meeste Nederlanders eten – soms of vaker - vlees of vis. Dit geldt zowel voor jongere (94%) als voor oudere Nederlanders (96%), zie figuur 2. Hoewel Nederlanders in grote meerderheid aangeven het eten dat bij een maaltijd overblijft later op te eten, gooit ook meer dan de helft van de Nederlanders soms eten dat nog goed is weg. Jongeren (66%) doen dit trouwens vaker dan ouderen (52%).

Figuur 2. Gedrag en voedsel (% soms of vaker, n=1088, gewogen resultaten)

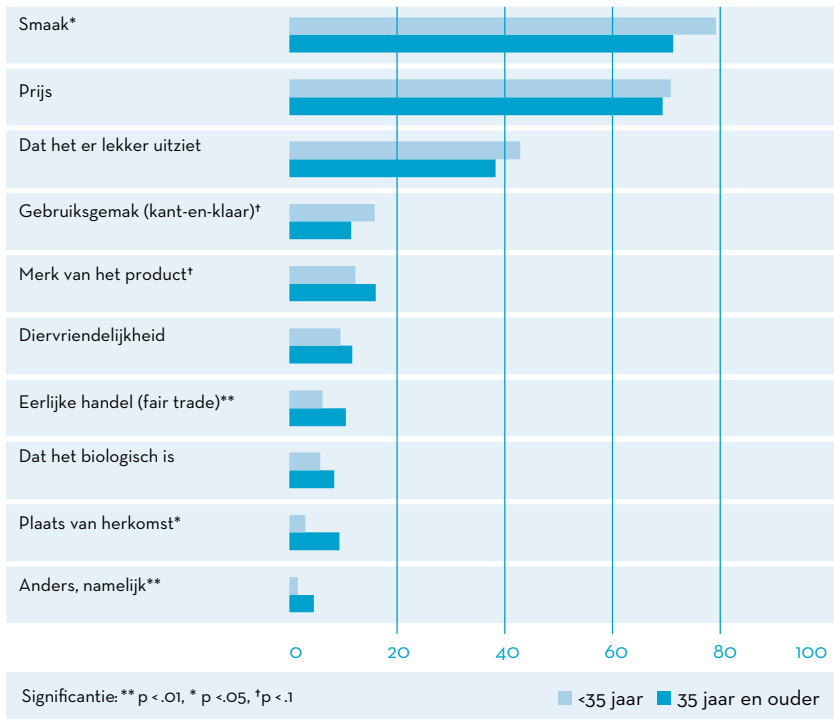

Jongeren (40%) eten vaker vegetarisch dan ouderen (32%). Oudere Nederlanders (24%) halen vaker melk, eieren of groenten bij de boer dan jongere Nederlanders (17%).

WAT IS BELANGRIJK BIJ DE AANKOOP VAN VOEDSEL?

Nederlanders vinden in grote meerderheid de smaak, de prijs en het uiterlijk belangrijk bij het kopen van voedsel (figuur 3). Jongeren (79%) vinden de smaak van het voedsel belangrijker dan ouderen (72%). Andere zaken die een rol spelen bij het kopen van voedsel onder Nederlanders zijn gebruiksgemak (kant-en-klaar producten) en het merk van het product. Ook hierin verschillen oudere van jongere Nederlanders. Ouderen (16%) vinden het merk van het product bij de aankoop belangrijker dan jongeren (12%). Daarentegen is gebruiksgemak van het product weer belangrijker voor jongeren (16%) dan voor ouderen (12%).

Figuur 3. Belangrijk bij aankoop voedsel (% genoemd, n=1088, gewogen resultaten)

Uit figuur 3 blijkt ook dat diervriendelijkheid en eerlijke handel slechts voor een klein gedeelte van de Nederlanders een rol speelt bij de aankoop van hun voedsel. Daarbij is eerlijke handel (Fairtrade producten) belangrijker voor oudere (16%) dan voor jonge consumenten (11%).

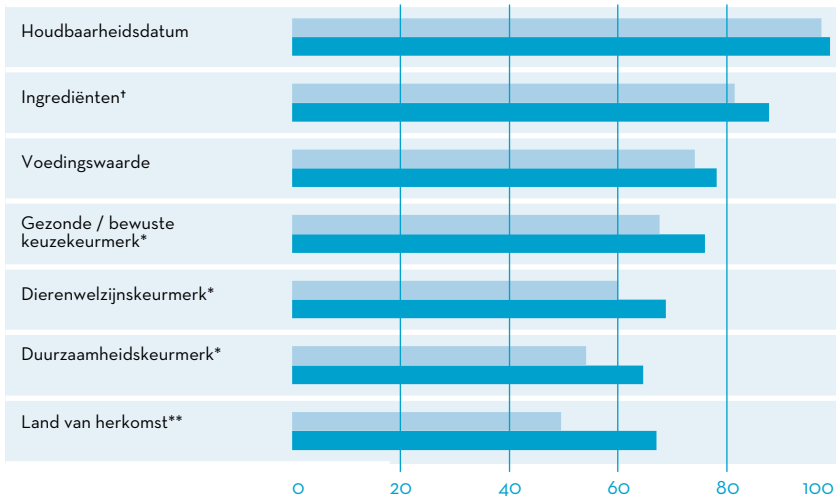
WELKE INFORMATIE WORDT BEKEKEN?

Op de verpakking van voedsel staat allerlei informatie over het betreffende product. Naast elementaire informatie als houdbaarheid en ingrediënten van het product treft men ook steeds vaker keurmerken voor eerlijke handel, duurzaamheid en gezondheid aan. Welke informatie bekijken de Nederlanders? De meer elementaire informatie, namelijk houdbaarheidsdatum, ingrediënten en voedingswaarde wordt het meest bekeken (figuur 4).

Daarbij dient opgemerkt te worden dat ouderen (87%) meer geneigd zijn naar de ingrediënten van de producten te kijken dan jongeren (80%).

Ouderen blijken vaker de informatie te bekijken op de verpakking van voedsel dan jongeren. Zij kijken vaker naar de aanwezigheid van een keurmerk voor gezonde en bewuste keuze (75% versus 67%), een dierenwelzijnskeurmerk (68% versus 59%), een duurzaamheidskeurmerk (64% versus 53%) en de plaats van herkomst van het product (66% versus 49%).

Figuur 4. Informatie over voedsel (% soms of vaker, n=1088, gewogen resultaten)

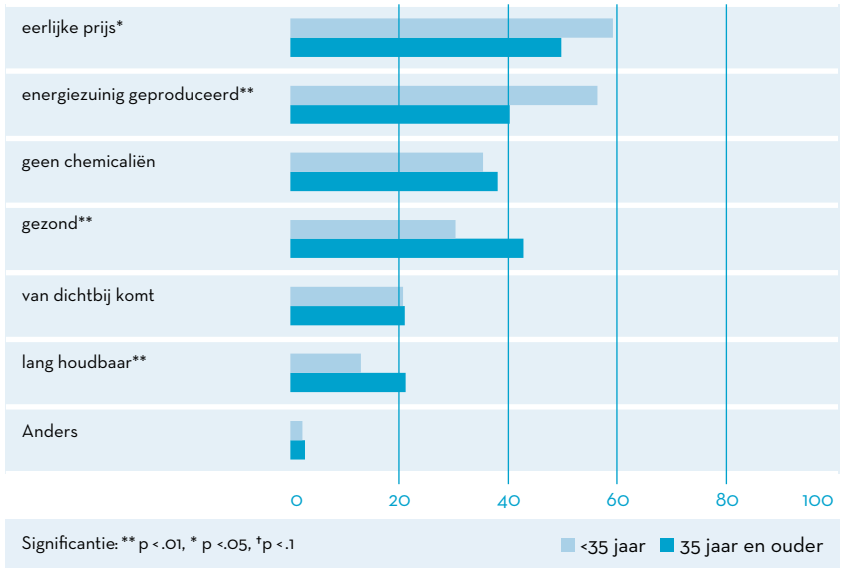

WAT MAAKT VOEDSEL DUURZAAM?

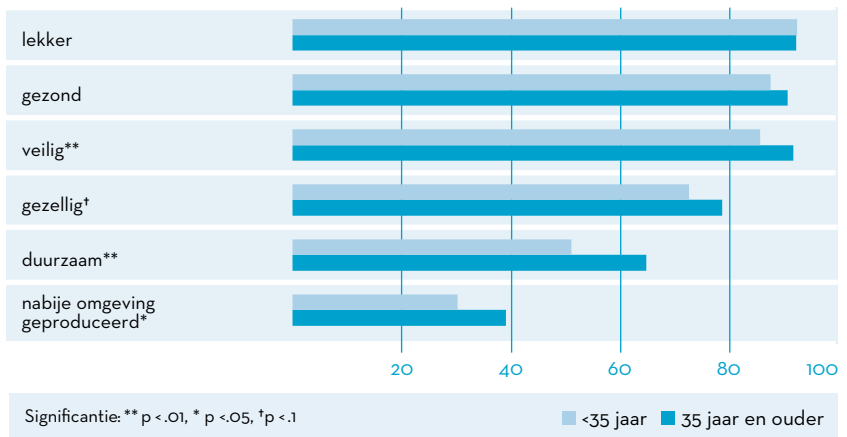
Wat maakt voedsel duurzaam volgens de Nederlanders? Zowel jongere als oudere Nederlanders associëren het vaakst fairtrade producten (eerlijke prijs) met duurzaam voedsel (figuur 5). Jongeren (59%) nog vaker dan ouderen (49%). Ook associëren jongeren (56%) energiezuinige productie vaker met duurzaam voedsel dan ouderen (40%).

Daarentegen associëren ouderen (42%) vaker dan jongeren (30%) de gezondheid van voedsel met duurzaam voedsel. Een zelfde resultaat vinden we ook voor houdbaarheid. Dit wordt door ouderen (21%) vaker geassocieerd met duurzaam voedsel dan door jongeren (13%).

Figuur 5. Wat maakt voedsel duurzaam? (% genoemd, n=1088, gewogen resultaten)

Figuur 6. Belangrijk van voedsel (% tamelijk en (heel) belangrijk, n=1088, gewogen resultaten)

WAT VINDEN NEDERLANDERS BELANGRIJK VAN VOEDSEL?

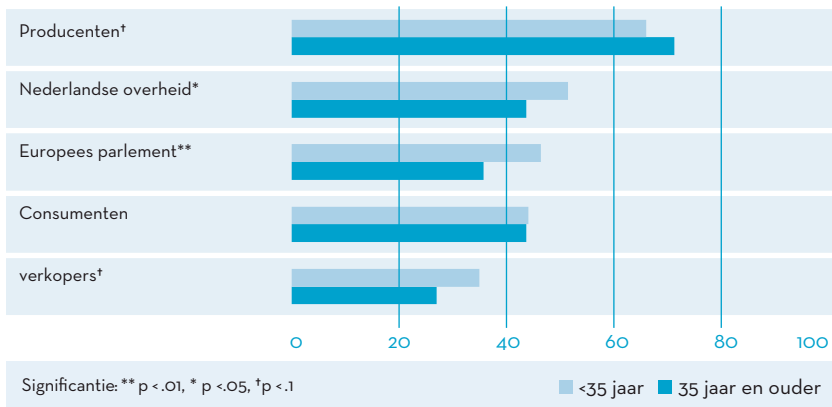
Bijna alle Nederlanders vinden het belangrijk dat hun eten lekker, gezond en veilig is. Oudere Nederlanders (92%) vinden veiligheid belangrijker dan jonge Nederlanders (86%, figuur 6). Daarnaast vindt de meerderheid van de Nederlanders het belangrijk dat eten een gezellige bezigheid is.

Ongeveer de helft van de jonge Nederlanders (51%) en ongeveer twee derde van de oudere Nederlanders (65%) vinden duurzaamheid van voedsel belangrijk. Opvallend is dat duurzaamheid van voedsel lager scoort dan de smaak, gezondheid, veiligheid en gezelligheid van voedsel.

WAAR LIGT DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DUURZAAM VOEDSEL?

Wie achten de Nederlanders verantwoordelijk voor de duurzaamheid van ons voedsel? In de eerste plaats vinden Nederlanders dat die verantwoordelijkheid ligt bij de producenten. Ouderen (71%) vinden dat meer dan jongeren (66%, figuur 7). Beiden vinden dat deze verantwoordelijkheid ook bij hen zelf ligt als consument.

Figuur 7. Verantwoordelijkheid duurzaam voedsel (% genoemd, n=1088, gewogen resultaten)

Ouderen (35%) vinden de verkopers van voedsel meer verantwoordelijk voor de duurzaamheid van voedsel dan jongeren (27%). Een opvallend verschil tussen jongere en oudere Nederlanders betreft de verantwoordelijkheid

van de Nederlandse overheid en het Europees parlement; jongeren achten hen meer verantwoordelijk voor de duurzaamheid van voedsel dan ouderen, respectievelijk 51% versus 44% en 46% versus 36%.

MEER BETALEN VOOR DUURZAAM EN DIERVRIENDELIJK VOEDSEL?

Aan Nederlanders werd ook gevraagd hoeveel ze bereid zijn meer te betalen voor voedsel dat duurzaam en diervriendelijke geproduceerd is. Ongeveer 80% van de Nederlanders geeft aan bereid te zijn meer te betalen voor duurzaam voedsel. Maar hoeveel meer dan? Gemiddeld zijn Nederlanders bereid om ongeveer 10% meer te betalen voor duurzaam en diervriendelijk voedsel. Er is hierin geen verschil tussen jongeren en ouderen.

VOEDSEL EN VEILIGHEID

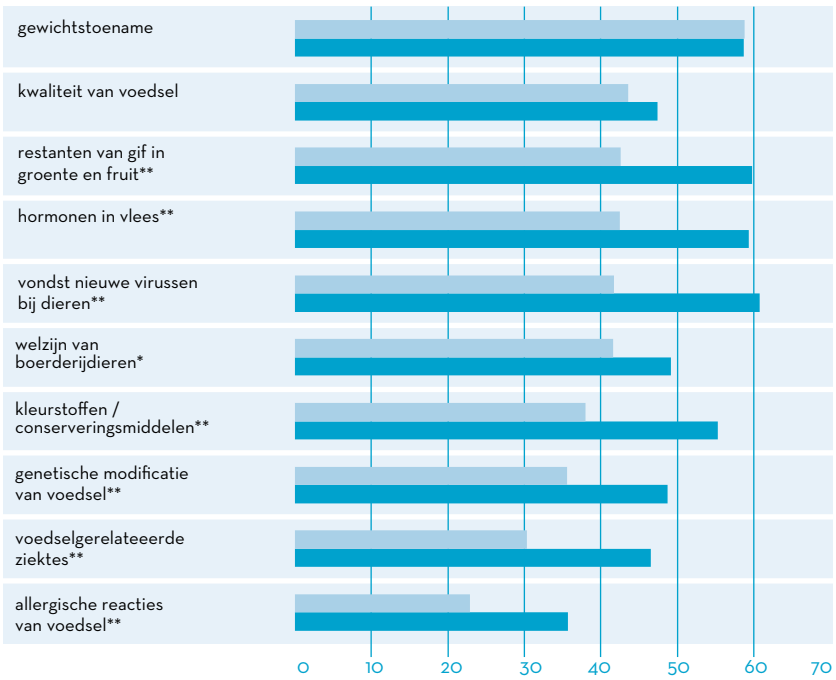
In hoeverre maken we ons zorgen om de veiligheid van ons voedsel? Jongeren maken zich het meest ongerust over gewichtstoename door de consumptie van voedsel (figuur 8). Bij ouderen speelt dit ook een belangrijke rol, maar zij maken zich daarnaast zorgen om restanten van gif in groente en fruit (60% versus 43%), hormonen in vlees (59% versus 43%) en mogelijke nieuwe virussen bij dieren (61% versus 42%), welzijn van boerderijdieren (49% versus 42%), de aanwezigheid van kleurstoffen en conserveringsmiddelen (55% versus 38%), de genetisch modificatie van voedsel (49% versus 36%), het krijgen van voedselgerelateerde ziektes (47% versus 30%) en allergische reacties (36% versus 23%).

In het algemeen kan gesteld worden dat oudere Nederlanders zich meer ongerust maken over voedselveiligheid dan jongeren.

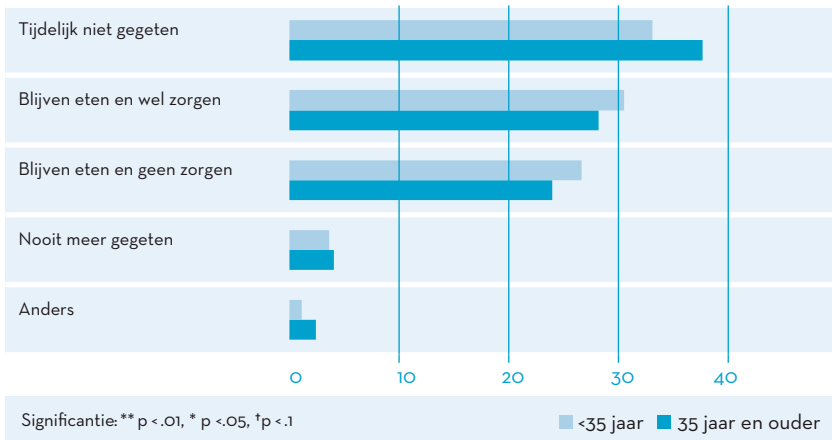
REACTIE OP BERICHTEN OVER ONVEILIG VOEDSEL

Eens in de zoveel tijd worden we er via de media op geattendeerd dat er iets mis is met een bepaald type voedsel. Denk hierbij bijvoorbeeld aan besmette kip of komkommers. Hoe reageren mensen op berichten over onveilig voedsel? In het onderzoek werd een aantal mogelijke reacties voorgelegd: het tijdelijk niet eten van een product, het blijven eten van het product met of zonder zorgen of het volledig schrappen van een product uit je dieet. Zowel jongere als oudere Nederlanders blijken het meest geneigd te zijn tijdelijk een bepaald product niet te eten (38% versus 33%, figuur 9). Een flink

Figuur 8. Voedselzekerheid (% een beetje en zeer ongerust, n=1088, gewogen resultaten)

Figuur 9. Reacties op berichtgeving (n=1088, gewogen resultaten)

percentage van de jongeren (31%) en ouderen (28%) maakt zich weliswaar zorgen over de veiligheid van een bepaald product, maar blijft het wel eten. Ongeveer een kwart van de Nederlanders blijft het product eten zonder zich zorgen te maken, 27% van de jongeren en 24% van de ouderen. De reactie van jongeren verschilt niet van die van ouderen.

Een klein percentage van de Nederlandse bevolking gaf aan het betreffende product na de kennisname van de onveiligheid van dit type voedsel niet meer gegeten te hebben.

WAAROM HONGER?

In dit onderzoek is gevraagd wat volgens Nederlanders zelf de belangrijkste reden is dat mensen honger hebben. In figuur 10 treft u de woorden aan die het meest genoemd werden. De grootte van het woord is evenredig aan het aantal keren dat dit woord door de respondenten werd genoemd, dus het grootst weergegeven woord is het woord dat het meest werd genoemd.

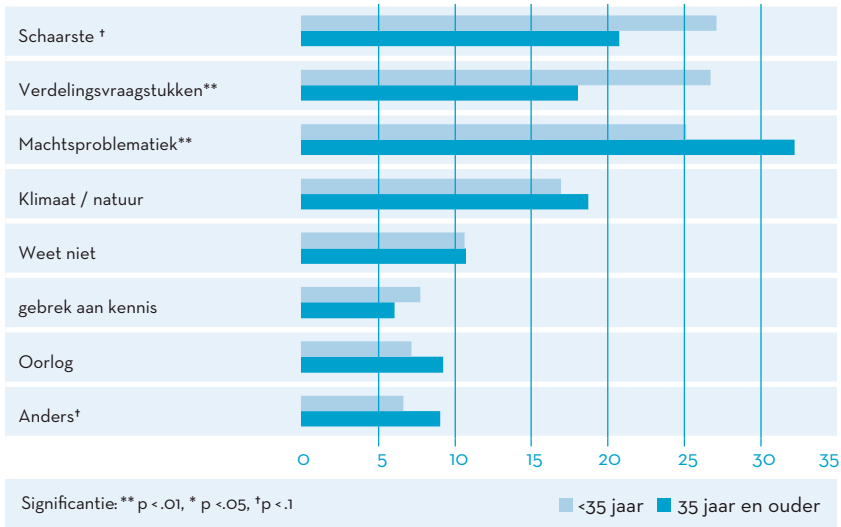
Figuur 10. Woordenwolk 'honger in de wereld'

Figuur 10 laat zien dat woorden als ‘mensen’, ‘geld’, ‘verdeling’, ‘landen’ en ‘droogte’ veel door de respondenten genoemd werden. Welke redenen werden het meest door de respondenten genoemd als oorzaak van de honger in de wereld is? Op basis van de antwoorden van de respondenten werden de volgende categorieën onderscheiden: schaarste (van geld, voedsel en

schaarste doordat er teveel mensen op deze wereld zijn), verdelingsvraagstukken, problemen met macht en corrupte regeringen, en problemen met de natuur en het klimaat, oorlogen en gebrek aan kennis in minder ontwikkelde landen (figuur 11).

Figuur 11. Redenen van honger in de wereld (% genoemd, n=1088, gewogen resultaten)

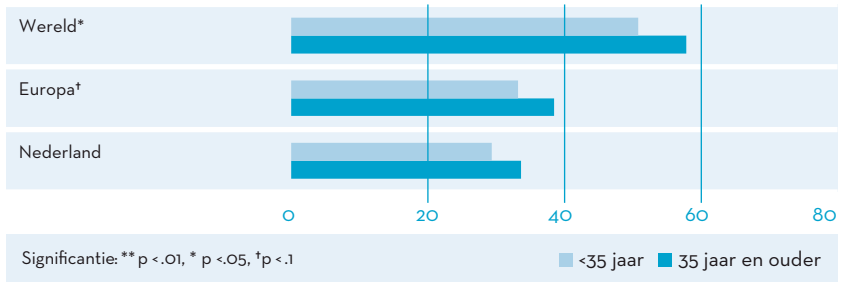

Jongeren zien schaarste en verdelingsvraagstukken als belangrijkste redenen van honger in de wereld (beiden 27%). Respectievelijk 21% en 18% van de ouderen geven deze redenen aan. Oudere Nederlanders (32%) geven misbruik van macht en corrupte regeringen als belangrijkste redenen van honger in de wereld aan en zij doen dit vaker aan dan jongere Nederlanders (25%).

HONGER IN DE TOEKOMST?

Maken mensen zich eigenlijk zorgen om honger in de toekomst en dan niet alleen in de zogenaamde ontwikkelingslanden, maar ook dichterbij huis, zoals in Europa of Nederland? Iets meer dan de helft van de Nederlanders maakt zich zorgen dat mensen in de toekomst honger zullen leiden, oudere Nederlanders zijn meer bezorgd dan jongere Nederlanders (figuur 12). Nederlanders zijn meer bezorgd over toekomstige honger in de wereld dan in Nederland.

Figuur 12. Honger in de toekomst (% tamelijk en helemaal mee eens, n=1088, gewogen resultaten)

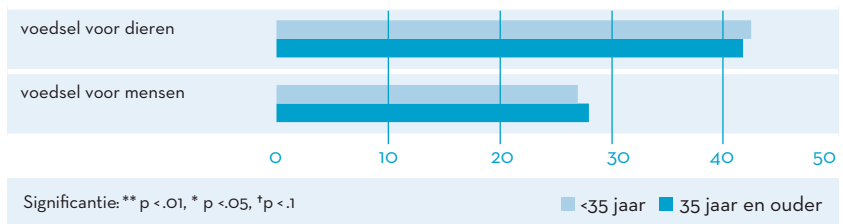
Toch zegt ongeveer een kwart van de Nederlanders bezorgd te zijn over honger in de toekomst in Nederland.

INSECTEN OP HET MENU?

Eén van de mogelijke oplossingen die bij kunnen dragen aan voedselzekerheid is het toevoegen van insecten aan voedsel om te kunnen voorzien in de behoefte aan eiwitten. Wat vinden de Nederlanders van dit idee?

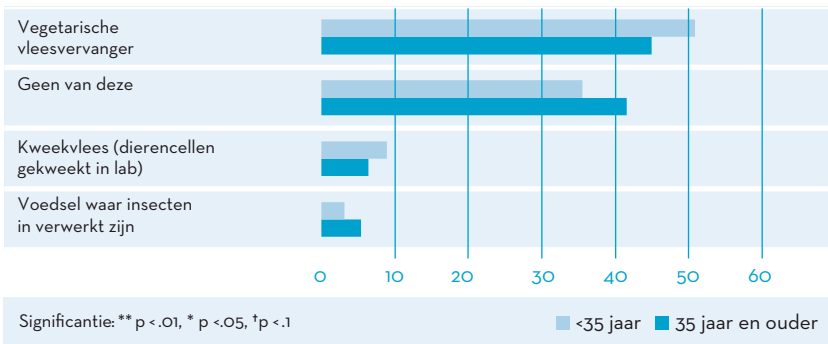
Respondenten is eerst gevraagd of ze vinden dat insecten mogen worden toegevoegd aan het voedsel voor mensen en dieren (als dit veilig en gezond kan). Ruim een kwart van de jongeren en ouderen vindt dat dit zou moeten kunnen in het voedsel voor mensen en dit percentage is nog hoger als het een toevoeging aan voedsel voor dieren betreft (figuur 13). Het percentage ligt dan rond de 40%.

Figuur 13. Insecten in voedsel (% tamelijk en helemaal mee eens, n=1088, gewogen resultaten)

We hebben respondenten ook gevraagd wat voor henzelf de meest acceptabele vervanger van vlees en / of vis zou zijn. Zij konden kiezen uit vegetarische vleesvervangers, kweekvlees, voedsel waar insecten in verwerkt zijn of geen van de genoemde varianten. Vegetarische vleesvervangers zijn het populairst onder Nederlanders, al geeft ook een groot deel van de respondenten aan dat geen van deze vlees- en visvervangers acceptabel vinden (zie figuur 14).

Figuur 14. Vervanger van vlees en / of vis (n=1088, gewogen resultaten)

Het zelf eten van voedsel waar insecten verwerkt in zijn blijkt niet erg populair. Dit ondanks het feit dat meer dan een kwart van de Nederlanders het acceptabel vond dat insecten aan voedsel voor mensen zou worden toegevoegd.

We hebben de respondenten ook gevraagd naar het percentage van de wereldbevolking dat volgens hen regelmatig insecten eet. Dit percentage is in werkelijkheid ongeveer 80% van de wereldbevolking. Opvallend is dat slechts 10% van de ouderen en 13% van de jongeren op een meerkeuzevraag aangaf dat meer dan 60% van de wereldbevolking regelmatig insecten eet. De overgrote meerderheid van de Nederlanders onderschat de insecten-consumptie in de wereld.

LITERATUUR

- A world of hunger amid plenty (2011, 22 september). Ontleend aan <http://www.ifrc.org/en/news-and-media/opinions-and-positions/opinion-pieces/2011/a-world-of-hunger-amid-plenty/>
- Bailey, R. (2011). *Growing a better future: Food justice in a resource-constrained world*. Oxford, England: Oxfam GB. Ontleend aan <http://www.oxfam.org/sites/www.oxfam.org/files/cr-growing-better-future-170611-en.pdf>
- Department For International Development (DFID) (2011). *Scaling up nutrition: The UK's position paper on undernutrition*. London, England: DFID. <http://www.dfid.gov.uk/Documents/publications1/scal-up-nutr-uk-pos-undernutr.pdf>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2003). *The state of food insecurity in the World 2003: Monitoring progress towards the World Food Summit and Millennium Development Goals*. Rome, Italy: FAO. Ontleend aan <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/006/j0083e/j0083e00.pdf>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) (2010). *The state of food insecurity in the world: Addressing food insecurity in protracted crises*. Rome, Italy: FAO. Ontleend aan <http://www.fao.org/docrep/013/i1683e/i1683e.pdf>
- Foresight (2011). *The future of food and farming: Executive summary*. London, England: The Government Office for Science. Ontleend aan <http://www.bis.gov.uk/assets/bispartners/foresight/docs/food-and-farming/11-547-future-of-food-and-farming-summary>
- Gezondheidsraad (2011). *Richtlijnen goede voeding ecologisch belicht*. Den Haag, Nederland: Gezondheidsraad.
- GROW: Frequently asked questions (z.j.). Ontleend aan <http://www.oxfam.org/en/grow/faqs>
- Meisner, C. (2007, 24 september). *Why organic food can't feed the world*.

Ontleend aan <http://www.cosmosmagazine.com/features/online/1601/why-organic-food-cant-feed-world>

- Parker, J. (2011, 24 februari). *The 9 billion-people question*. Ontleend aan <http://www.economist.com/node/18200618>
- Stokstad, E. (2010). Could less meat mean more food? *Science*, 327, 810-811.
- World Health Organization. (2005). *Preventing chronic diseases: A vital investment*. Geneva, Switzerland: WHO.
- Wereld Natuur Fonds (WNF) (2010). *Water een kostbaarbaar goed*. Leusden: Graphic.
- Worldconnectors (2011). *Worldconnectors statement: Food security: Renewed Dutch leadership needed to support global food security*. Amsterdam, Netherlands: NCDO.
- World Health Organization (WHO) (2005). *Preventing Chronic Diseases: a Vital Investment*. Geneva: World Health Organizations.

VERANTWOORDING

OPINIEPEILING FEBRUARI 2012

In februari 2012 onderzocht NCDO, in samenwerking met TNS/NIPO, de publieke opinie over voedsel(zekerheid) onder Nederlanders. TNS/NIPO benaderde 1480 Nederlanders in hun panel (TNS NIPObase) en 1088 van hen namen deel aan deze flitspeiling (respons 74%). Het onderzoek werd uitgevoerd via computer geassisteerde webinterviews (CAWI). Het veldwerk vond plaats van 9 t/m 12 februari 2012. In de steekproef zijn 491 respondenten jonger dan 35 jaar en 597 respondenten 35 jaar en ouder. Om tot een representatieve steekproef van Nederlanders jonger dan 35 jaar en Nederlanders van 35 jaar en ouder te komen zijn er quota gesteld op geslacht, leeftijd, hoogst gevolgde opleiding, regio (nielsen-indeling CBS), en gezinsgrootte. Om de vergelijking te kunnen maken tussen Nederlanders jonger dan 35 en Nederlanders ouder dan 35 jaar zijn er drie weegfactoren gemaakt: 1) een weegfactor die data op representatief maakt voor Nederlanders jonger dan 35 jaar; 2) een weegfactor die data op representatief maakt voor Nederlanders van 35 jaar en ouder; en 3) een weegfactor die de data representatief maakt voor alle Nederlanders.

Voedselzekerheid, de veiligheid van voedsel en gezonde voeding staan momenteel hoog op de Nederlandse publieke en politieke agenda. NCDO onderzoekt in samenwerking met TNS/NIPO hoe Nederlanders aankijken tegen voedselzekerheid.

In hoeverre eten Nederlanders vis en vlees of zijn ze vegetarisch? Wat is belangrijk bij het koopgedrag van voedsel van de Nederlanders? Wat vinden Nederlanders van het toevoegen van insecten aan eten? Zijn Nederlanders ongerust over de veiligheid van het voedsel dat in Nederland in de winkel ligt? Wat zien Nederlanders als de belangrijkste reden dat er mensen in de wereld zijn die honger hebben? Deze vragen, en meer, worden in deze publicatie beantwoord. Hierbij hebben we specifieke aandacht voor de verschillen tussen jonge Nederlanders (18 t/m 34 jaar) en oudere Nederlanders (vanaf 35 jaar).

Deze publicatie is de eerste in een nieuwe reeks onderzoekspublicaties van NCDO, die met onderzoek, trainingen en andere activiteiten het publiek bewustzijn over internationale samenwerking en het belang van Nederland om op dit terrein actief te zijn bevordert.

NCDO

Postbus 94020
1090 GA Amsterdam
tel +31 (0)20 568 87 55
onderzoek@ncdo.nl
www.ncdo.nl